
ГЕАПАЭТЫКА БЕЛАРУСІ Ў ТВОРАХ Т. ДАЛЕНГІ-МАСТОВІЧА І С. ПЯСЕЦКАГА

Поле навуковага дыялогу сучаснага літаратуразнаўства з сумежнымі дысцыплінамі робіцца ўсё больш шырокім і разнастайным. Да ўжо звыклых кантактаў з гісторыяй, культуралогіяй, сацыялогіяй, паліталогіяй і іншымі гуманітарнымі навукамі дадаецца цікавасць да адлюстравання і асэнсавання геаграфічнай прасторы ў мастацкай творчасці. У апошнія дзесяцігоддзі ў літаратуразнаўчы навуковы ўжытак увайшлі такія паняцці, як «метагеаграфія», якое мае на ўвазе заканамернасці ўспрыняцця геаграфічнай прасторы, яе асэнсаванне і эмацыянальнае перажыванне ў суадносінах з культурнымі глабальнымі і цывілізацыйнымі працэсамі. Новы для літаратуразнаўства тэрмін «геапаэтыка» прапанаваў шатландска-французскі паэт і эсэіст Кенэт Уайт, і з сярэдзіны 90-х гадоў мінулага стагоддзя геапаэтыка як спецыфічны раздзел паэтыкі прыцягвае ўсё большую ўвагу сучасных даследчыкаў. Прадметам цікавасці геапаэтыкі ёсць «вобраз пэўнай прасторы ў індывідуальнай творчасці аўтара, або лакальнага тэксту, сфарміраваны ў нацыянальнай культуры як вынік мастацкага засваення асобных мясцін, рэгіёнаў геаграфічнай прасторы і канцэптуалізацыі іх вобразаў» [1, с. 17]. Варта адзначыць абавязковы антрапалагічны аспект геапаэтычных даследаванняў, пры якім у фокусе ўвагі знаходзяцца менавіта індывідуальна-аўтарскія, эмацыянальна-суб'ектыўныя адносіны пісьменніка з геаграфічнай прасторай, асобнага рэфлексіі, выяўленыя праз семантычна насычаныя вобразы. У першую чаргу геапаэтыка вывучае той адбітак, след, які пакінула рэальная геаграфічная прастора ў памяці культуры. У выніку сфарміраваны геапаэтычны вобраз можа не супадаць з геаграфічнай рэальнасцю і, стаўшы традыцыяй, ужо сам пачынае ўспрымацца як аб'ектыўная дадзенасць.

Беларусь разнастайна праяўлена ў творчасці найпапулярнейшых пісьменнікаў міжваеннай Польшчы Тадэвуша Даленгі-Мастовіча (1898 г. н.)

і Сяргея Пясецкага (1901 г. н.). Абодва аўтары належаць аднаму пакаленню і з'яўляюцца нашымі землякамі, у кожнага ў творчасці моцны біяграфічны пачатак, дзякуючы чаму вобраз геаграфічнай прасторы Беларусі натуральна прысутнічае ў іх творах. Жыццёвыя лёсы абодвух пісьменнікаў надзвычай ілюстратыўныя для разумення складаных працэсаў нацыянальнай самаідэнтыфікацыі, дадаткова абцяжараных трагічнымі падзеямі пачатку ХХ стагоддзя, у якія была ўцягнута Беларусь. Яны выдатна паказваюць раскіданасць і раз'яднанасць нацыі, расцярушанасць яе творчага і інтэлектуальнага патэнцыялу.

Польскамоўную творчасць Т. Даленгі-Мастовіча і С. Пясецкага варта разглядаць у рэчышчы полікультурнага і полілінгвістычнага памежжа, у якім здаўна развівалася айчынная літаратура, як вынік культурна-цывілізацыйнага ўзаемадзеяння. Пісьменнікі спрычыніліся да фарміравання і ўзбагачэння адметнага вобраза беларускай прасторы ў польскай мастацкай літаратуры, але іх творы ў беларускамоўных перакладах сталі арганічнай часткай і айчыннай літаратуры, істотна яе ўзбагаціўшы, зрабіліся папулярнымі сярод шырокага кола сучаснага беларускага чытача.

Т. Даленга-Мастовіч і С. Пясецкі рознымі шляхамі прыйшлі ў польскую літаратуру. Першы натуральна, бо змалку гадаваўся ў традыцыях польскай культуры і ў час вучобы ў Віленскай гімназіі і Кіеўскім універсітэце ўваходзіў у польскія патрыятычныя згуртаванні. Другі хутчэй вымушана, бо літаратурнай польскай мовай авалодаў ужо ў сталым узросце ў польскай турме, і гэта быў адзіна магчымы спосаб яго літаратурнага самавыражэння і самарэалізацыі. Па сутнасці, паспяхова польскамоўная творчасць і сталася для С. Пясецкага шляхам на волю. Нягледзячы на ўключанасць у літаратурны працэс міжваеннай Польшчы, пісьменнікі ніколі не парывалі духоўнай сувязі з роднай зямлёй. Як адзначаў В. П. Рагойша адносна этнічных беларусаў у польскім культурным жыцці, «...адсутнасць у Польшчы перыяду 1921–1939 гг. хаця б нацыянальна-культурнай аўтаноміі Заходняй Беларусі, яе актыўная паланізацыя, а таксама натуральнае ўздзеянне польскай культуры на беларускую прадвызначылі з'яўленне ў польскай літаратуры і мастацтве значнай колькасці дзеячаў, народжаных на беларускай зямлі. Сярод іх мастак Фердынанд Рушчыц, паэты Ежы Путрамонт, Юзаф Чаховіч, Леанард Падгорскі-Аколаў, прэзаік Марыя Радзевіч, літаратуразнавец Мар'ян Здзяхоўскі і інш. Праўда, усе гэтыя і ім падобныя дзеячы культуры прама, а найчасцей апасродкавана таксама прычыніліся да пашырэння беларускай культуры і – шырэй – беларушчыны за межамі Беларусі. Часам нават незаўважна для іх саміх гэтая беларушчына пачынала жыць у іх творчасці, выяўляюцца ў апісанні беларускіх краявідаў, у словах-беларусізмах, у мелодыях песняў і г. д.» [7, с. 153–154]. Можа быць, дзякуючы такой актыўнай і шматграннай уключанасці этнічных беларусаў у польскую культуру і літа-

ратуру ў палякаў так і не сфарміравалася адэкватнае разуменне *інакшасці* Беларусі і яе насельнікаў. Цікавае сцверджанне польскага даследчыка Ежы Тамашэўскага ў працы «*Białorusini w oszacz polaków. 1919–1939*»: «Вялікая частка польскага грамадства нічога не ведала пра беларусаў і думала, што “крэсовую” вёску насяляюць палякі, прынамсі этнічна польскае насельніцтва, якое, аднак, з прычыны захопу расейцамі падлегла чужым уплывам і страціла нацыянальную свядомасць» (цыт. па [6, с. 51]). Не акцэнтуючы ўвагу ў сваіх творах на нацыянальнай праблематыцы, Т. Даленга-Мастовіч і С. Пясецкі кожны па-свойму, зыходзячы з уласных мастацкіх задач, перадалі адметнасць Крэсаў Усходніх не толькі як адмысловай геаграфічнай прасторы, але і звязаныя з ёю спецыфіку светаадчування і стэрэатып паводзін яе жыхароў.

Варта падкрэсліць геаграфічна-прасторавую семантыку самога паняцця «крэсы» ў польскай мове, што азначае мяжу, канец, аддалены раён. Менавіта сюды, на далёкае ад Варшавы беларускае памежжа, пераносіць Т. Даленга-Мастовіч дзеянне дылогіі «*Знахар*» (1937) і «*Прафесар Вільчур*» (1939). Пісьменнік невыпадкова накіроўвае галоўнага героя, знанага варшаўскага прафесара Рафала Вільчура, які праз асабістую драму губляе памяць, на сваю родную Віцебшчыну. Менавіта тут герой усвядоміць сябе, верне ўласнае імя, адшукае страчаную некалі дачку Марылю. Адбываецца гэта дзякуючы не толькі збегу абставін, але і шмат у чым непаўторнай атмасферы беларускай правінцыі, яе элегічнай прыроды, мудрасці і сапраўднай маральнасці яе жыхароў.

Набыўшы славу выдатнага знахара, пад імем Антонія Касібы прафесар жыве ў вялікай праваслаўнай сям’і мельніка Пракопа на хутары недалёка ад мястэчка Радолішкі. На геаграфічнай мапе Беларусі насамрэч не існуе такога паселішча. У мастацкай прасторы раманаў Даленгі-Мастовіча яно знаходзіцца недзе на беларускіх абшарах паміж Ашмянамі і Браславам. У тэксце неаднаразова прыгадваюцца Сморгонь, Свянцяны і як найбуйнейшы цэнтр – Вільня. Тым не менш, правобразам умоўных Радолішак лагічна лічыць Глыбокае, родны горад пісьменніка, дзе шчасліва прайшлі яго дзяцінства і юнацтва, дзе заставаўся жыць бацька, а ў мясцовай гарадской гімназіі выкладала сястра Яніна. Нават на піку сваёй пісьменніцкай папулярнасці Т. Даленга-Мастовіч не проста часта гасцяваў у Глыбокім, а, па сведчанні мясцовых жыхароў, падоўгу жыў тут. Таму геапаэтычныя вобразы беларускага краю выпісаны пісьменнікам дэталёва, вельмі канкрэтна і разам з тым некалькі настальгічна: *Мястэчка, акружанае хвалістым зялёным морам збожжжа, само нагадвала звязак магутных галін таполяў, ліп і бяроз, пад якімі сціплымі краскамі туліліся белыя і чырвоныя дамкі, ледзь бачныя, бо таксама густа зараслі язьмінам, бэзам і вятроўнікамі. Вяртаючыся ў святочны дзень з доўгай пагулянкі, можна было нават падумаць, што няма на свеце больш ціхага і прыгожшага закутка* [4, с. 105]. Варта меркаваць, што

пісьменнік пры ўсёй трапнасці апісанняў добра знаёмай яму рэчаіснасці, рэалій правінцыйнага жыцця невыпадкова не пазначае сапраўдную назву мястэчка і не прывязвае дзеянне рамана да пэўнага геаграфічнага месца. Па жанры творы Т. Даленгі-Мастовіча з'яўляюцца класічнымі меладрамамі з наборам тыпалагічных жанравых рыс. Для меладраматычнага сюжэта, які як правіла мае пэўную долю ўмоўнасці, пісьменніку сапраўды больш прыдалася і ўмоўная геаграфічная лакалізацыя падзей, але відавочна галоўнае для аўтара – канцэптуалізацыя вобраза беларускай правінцыі. На аснове сваіх індывідуальных рэфлексій ён стварае абагульнены, зборны вобраз сваёй малой радзімы з характэрным нетаропкім тэмпам жыцця, ціхамірнай прыродай, сардэчнымі людзьмі.

Геаграфічныя вобразы Беларусі пісьменнік перадае праз успрыняцце герояў, прышлых у гэтых краях, карэнных варшавян. Гэта сам прафесар Вільчур, а потым і яго паплечніца, доктар Люцыя Каньская. Ужо вярнуўшыся ў Варшаву, прафесар з сумам прыгадвае беларускія пастаральныя краявіды: *Некалькі вёснаў я правёў у далёкіх прыгранічных абласцях Беларусі... Ціхі, прыгожы край. Раўніна мякка пераходзіць ва ўзгоркі, паміж якімі ляжаць азёры, густыя лясы з пералескамі ядлоўцу і арэшніку. Хаты, крытыя саломай... Не ўсе. У больш заможных – гонтай або дранкай. Але ўвогуле – бедната. Бедныя людзі, простыя... Добрыя людзі* [8]. А стомлены сталічным жыццём, Вільчур успамінае, што ёсць на крэсах такое маленькае мястэчка. *Назваецца Радолішкі. Некалькі вулачак, невялікі касцёл, драўляная цэркаўка і адна ці можа дзве тысячы жыхароў...* [8]. У другой частцы дылогіі, аплутаны інтрыгамі і звадкамі сталічнага жыцця, прафесар ужо свядома пакідае Варшаву і зноў вертаецца ў беларускі край. Менавіта тут, сярод *добрых, простых людзей*, прафесар знаходзіць сваё месца. У раманах мноства ландшафтных замалёвак і лірычных адступленняў, у якіх зафіксаваліся перадусім персанальныя адчуванні і падкрэслена ідылічныя рэфлексіі аўтара пра край свайго юнацтва: *Няма нічога прыгажэйшага за раннюю восень на абшарах беларускіх земляў. Па палях і пожнях мяккі цёплы ветрык гоніць срэбныя ніткі бабінага лета. Лясы сціхлі, слухаючы шапаценне залатога і барвовага лісця...* [8]. Трохі далей – новая рэфлексія: *Тут, у пагранічных раёнах, нават позняя восень незвычайна прыгожая. У гэтым гаючым наветры лёгкія дыхаюць інакш, як у горадзе...* [8].

Геапаэтычны вобраз беларускай зямлі паказаны не толькі праз прыродныя рэаліі. Ён лакалізаваны ў такіх знешніх маркёрах тэрытарыяльнай ідэнтычнасці, як правінцыйнае мястэчка, маэнткі мясцовых землеўладальнікаў, хутар з мельніцай, якія валодаюць у раманах уласным, арыгінальным геаграфічным вобразам. Такі набор адпавядае традыцыйнаму геапаэтычнаму ўяўленню аб Беларусі. Праз пералічаныя геаграфічныя вобразы паўстае замкнёная, камерная геаграфічная прастора з адметным

ладам жыцця яе жыхароў, падначаленым не столькі гістарычным ці палітычным зрухам, колькі анталагічным законам прыроды. Дарэчы будзе прывесці словы з кнігі «Геній месца» вядомага публіцыста П. Вайля: «Сувязь чалавека з месцам яго пражывання загадкавая, але відавочная... Валодае ёю вядомы старажытным *genius loci*, геній месца, які звязвае інтэлектуальныя, духоўныя, эмацыянальныя з’явы з матэрыяльным асяродкам» [2, с. 7]. Прасторавыя геаграфічныя рэаліі аддаленай беларускай правінцыі спрычыніліся да традыцыяналізму і здаровай кансерватыўнасці жыхароў, спакою і разважлівасці, якая ідзе ад глыбіннага разумення каштоўнасцяў жыцця. Яны выяўлены перадусім у вобразах мельніка Пракопа і яго сям’і, месцічаў і навакольнага сялянства.

Вобраз беларускай зямлі ў раманах Т. Даленгі-Мастовіча канцэптуалізуецца як свет натуральных дабрачыннасцей і супрацьпастаўляецца не толькі аблуднаму жыццю Варшавы, а ўвогуле гораду як сапсаванай ці памылковай мадэлі чалавечага жыцця. *Горад – гэта пачвара. Адрэзаў чалавека ад зямлі асфальтам і бетонам. Адкуль яму чэрпаць пачуцці? Пачуцці ідуць ад зямлі, як усе гаючыя сокі,* – разважае Вільчур [8]. Беларуская правінцыя паказана ў раманах Т. Даленгі-Мастовіча той натуральнай асновай, дзе яшчэ захавалася духоўная сувязь чалавека з зямлёй, якая сілкуе і жывіць спрадвечныя маральныя якасці яе жыхароў. *Не дамы і вілы мне патрэбны, а сардэчнасць, якую я там, у свеце, не знайшоў, дабрывя, якую мне там не далі,* – тлумачыць Вільчур мясцовым беларусам сваё вяртанне [8]. Такі канцэптуалізаваны вобраз нашай зямлі перагукаецца са сталай традыцыяй польскамоўнай літаратуры, згодна з якой Беларусь-Літва бачылася краінай натуральнай першатворнай гармоніі. У XIX ст. свае версіі Беларусі як зямлі сардэчнай і ўтульнай, лагоднай і смутнай, населенай спакойнымі і сціплымі людзьмі прапанавалі Я. Баршчэўскі, А. Плуг, У. Сыракомля, Я. Лучына. Не застаўся ўбаку ад інтэрпрэтацыі гэтай традыцыі і Т. Даленга-Мастовіч.

Прынцыпова іншую мадэль геапаэтычнага засваення Беларусі ў літаратуры міжваеннай Польшчы прапануе С. Пясецкі. У яго зусім іншы ракурс бачання крэсавага пагранічча. Калі ў Даленгі-Мастовіча беларуская прастора ціхамірная і элегічная, то ў Пясецкага яна трывожна-бурлівая і дынамічная. Своеасаблівай геапаэтычнай дамінантай беларускай прасторы ў творах С. Пясецкага «Каханак Вялікай Мядзведзіцы» (1937), «Пяты этап» (1938), «Багам ночы роўныя» (1938) выступае мяжа, дзяржаўная граніца, якая перасекла Беларусь напалам і пульсуе, нібы свежы рубец на целе. Названья творы аўтабіяграфічныя, заснаваныя на ўласным вопыце былога перамытніка і разведчыка, і набліжаюцца па сваім жанры да сучаснай літаратуры нон-фікшн. Пралеглая праз цэнтр Беларусі дзяржаўная мяжа шмат у чым вызначыла жыццёвы лёс пісьменніка. Найперш менавіта палітычны выбар і катэгарычнае непрыняцце бальшавіцкай улады выштурхнулі С. Пясецкага ў Польшчу.

Напэўна, нідзе так яўна, як у беларускай гісторыі і культуры, геапалітыка не ўплывала на геапэтыку, і наадварот. Вобраз мяжы – адзін з найважнейшых у беларускай канцэптасферы. Ён пазначае адметнасць беларускага шляху, асэнсаванага І. Абдзіраловічам у яго славурым эсэ. Праявы і ўплывы дзвюх цывілізацыйных парадыгм, якія сутыкнуліся на геапрасторы Беларусі, адлюстраваны ў ліцвінскай і заходнерускай культурных традыцыях, у творах мастацкай літаратуры папярэдніх стагоддзяў, урэшце, у сённяшнім неафіцыйным падзеле на «ўсходнікаў» і «заходнікаў». Мяжа ў творах С. Пясецкага набывае рысы адначасова фізічнай і семіятычнай прасторы. Варта падкрэсліць актуальнасць твораў С. Пясецкага для беларускага чытача, бо яны, хай сабе і праз авантурна-крымінальныя сюжэты, апелююць да знакава-сімвалічных вобразаў нацыянальнай гісторыі і культуры.

Беларуска-польская дзяржаўная граніца сталася матэрыялізацыяй гвалтоўнага і грубага размежавання ўзаемапранікальных цывілізацыйных сістэм і была надзвычай траўматычнай для свядомасці беларусаў па абодва яе бакі. Наш зямляк, выбітны польскі журналіст Мельхіёр Ваньковіч, які шмат паспрыяў С. Пясецкаму ў пісьменніцкім лёсе, у прадмове да рамана «Каханак Вялікай Мядзведзіцы» адзначыў асаблівую настроенасць этнічных беларусаў, воляй лёсу апынуўшыхся ў адноўленай польскай дзяржаве, да жыцця ўсходняй мяжы. Прыгадаўшы сваё беларускае паходжанне, ён піша: «Можа таму мы, людзі адтуль, маем адмысловае адчувальнае сейсмічнае вуха на шлахі з еўразійскіх абшараў, на мелодыю граніцы, якая ўсяляк у нашай гісторыі бегла ад бярозкі да бярозкі, ад балацінкі да балацінкі пасам невядомым, пасам шырокім...» [5, с. 5]. Па сутнасці, усе аўтары, родам з Беларусі, – людзі «адтуль» у польскай літаратуры, і, натуральна, матыў мяжы вельмі балюча перажываўся ў іх творчасці.

Геапэтыка Беларусі, адлюстраваная ў творах С. Пясецкага, істотна дапаўняе стэрэатыпную прасторавую мадэль, рэпрэзентаваную Т. Даленгам-Мастовічам, для якой характэрна камернасць і замкнёнасць, замаруджанасць унутранага руху і пэўная ўстойлівасць. Прастора ў С. Пясецкага рухомая, зменлівая і разамкнёная, таксама традыцыйна прадстаўленая мястэчкамі, хутарамі, вёскамі, але ў адрозненне ад Т. Даленгі-Мастовіча абсалютна канкрэтнымі і рэальнымі. На старонках «Каханка Вялікай Мядзведзіцы» мільгаюць назвы – Ракаў, Паморшчына, Волма, Івянец, Выганічы, Рубяжэвічы, Аляхновічы, Вялікае сяло... Невыпадкова М. Ваньковіч, уражаны такой тапанімічнай дакладнасцю, адзначаў, што «чытаў гэтую кніжку са штабной картай у руках» [5, с. 8]. Вобразы Вільні, Мінска, Ракава, дзе разгортваюцца асноўныя сюжэты раманаў, узбагачаны канкрэтнымі локусамі. Напрыклад, для Ракава гэта Слабодка, Мінская вуліца, Рынак, старыя могілкі, мясцовая плошча перад касцёлам. Іншыя творы Пясецкага таксама маюць багатую і разнастайную тапаніміку. Гэта Менск з яго тапаграфічнымі дамінантамі:

Залатой Горкай, Камароўкай, Серабранкай, Ніжнім рынкам, вуліцамі Серпухоўскай і Каломенскай, Захар'еўскай і Губернатарскай, а таксама прадмесцямі Мядзвежына і Яркава, дзе адбываюцца дзеянні «Менскай трылогіі», раманаў «Пяты этап», «Багам ночы роўныя». Варта адзначыць, што ўся падрабязная і багатая тапаніміка ў творах С. Пясецкага нанізана на востры бясконцага руху і перамяшчэнняў герояў або ў межах лакалізаванай прасторы горада ці мястэчка, або ў разамкнёнай прасторы ўсяго рэгіёна беларуска-польскага памежжа.

Раманы С. Пясецкага поўняцца ландшафтнай вобразнасцю, асабліва «Каханак Вялікай Мядзведзіцы». Вачыма перамытніка Уладзіслава Лабровіча паказаны бясконцыя дарогі і сцежкі, палі, лясы і пералескі, балотцы, рэчкі і рачулки, вёскі і хутары, якія ён мінае, шматкроць прасякаючы мяжу з захаду на ўсход і наадварот. Толькі сузор'е Вялікай Мядзведзіцы займае нязменнае месца на небасхіле і з'яўляецца для героя нечым адзіна пэўным і вызначаным. Гэтыя шматлікія ландшафтныя вобразы ў рамане адноўлены маляўніча і заўсёды эмацыянальна афарбаваныя. Як піша мастацтвазнаўца і філосаф А. Генісарэцкі, «кожнаму тыпу прасторы сугучны пэўны стан свядомасці; і наадварот, кожны стан свядомасці раскрываецца ў нейкай спецыфічнай прасторавасці» [3, с. 126]. Складаная і пакручастая траекторыя няспыннага руху герояў С. Пясецкага адпавядае экзістэнцыйнаму становішчу беларусаў, настройм бяздомнасці, непрытульнасці, неўладкаванасці і перадаюць адчуванні непазбыўнай трывогі і няпэўнасці жыхароў геапрасторы, якая знаходзіцца на еўрапейскіх скразняках. Гэтыя адчуванні ўзмоцнены бежанствам, эміграцыяй, вымушанымі ўцёкамі ад рэпрэсій чарговых акупантаў. Невыпадкова Лабровіч параўноўвае сябе то з ваўком, які хаваецца ў лясным гушчары, то адчувае роднасць уласнага лёсу з рудым катом-бадзязгам, які немаведама адкуль прыбіўся да яго ў лесе. Рызыкаўныя паходы і перамяшчэнні вельмі часта суправаджаюцца дажджом, навальніцай, завірухай, моцным вятрыскам, што павялічвае адчуванне бяздомнасці і непрыкаянасці герояў.

Багатая на тапаніміку геапрастора твораў С. Пясецкага напоўнена жыццём актыўным, дзейсным, але разам з тым патаемным, схаваным, і геаграфічныя рэаліі Беларусі такую сакрытасць і ізаляванасць цалкам забяспечваюць. Найчасцей гэты рух маргінальны, нелегальны і адбываецца не на адкрытай прасторы, а па таемных сцежках, хаваецца ў гушчарах лясоў, лагчынах, адасобленых хутарах. Патаемнасць гэтага руху ў раманах Пясецкага прама ці ўскосна абумоўлена наяўнасцю мяжы і расколатасцю прасторы, насельнікі якой вымушаны весці дваіное жыццё. Невыпадкова субстанцыянальнай якасцю мяжы выступае цемра, а эпітэт «начны» характарызуе мноства сітуацый і эпізодаў: *Ночы былі чорныя. Мы ныралі ў іх, нібы ў сажу* [5, с. 56]. Цемра і ноч выступаюць арыбутамі метафізічнай прыроды мяжы і памежжа, яе схаванага ад знешняга погляду жыцця, якое

нагадвае падводную плынь. *Калі б вечарам, у глухую восеньскую ноч, адкінуць з граніцы на даўжэйшым яе прамежку павалоку змроку, мы б убачылі партыі перамытнікаў, якія цягнуцца да раніцы... Адхінуўшы заслону змроку з пагранічча, мы ўбачылі б акул граніцы: сялян з абрэзамі, карабінамі, рэвальверамі, сякерамі, віламі і каламі, якія цікуюць здабычу. Часам убачылі б і дыверсійную банду... Убачылі б мы і канакрадаў..* [5, с. 56]. Не толькі ў рамане «Каханак Вялікай Мядзведзіцы», з якога прыведзены цытаты, але і ў іншых творах С. Пясецкага геапрастора Беларусі вызначаецца пэўнай супярэчлівасцю: пры ўсёй дынамічнасці і разамкнёнасці межаў, гэта прастора выразна інтравертная, яе сапраўдная сутнасць стоеная, схаваная ад знешняга, павярхоўнага погляду. У гэтым сцвярджэнні інтравертнага характару адрозныя геапаэтычныя мадэлі Беларусі Т. Даленгі-Мастовіча і С. Пясецкага карэліруюць паміж сабой.

Кожны з аўтараў зрабіў свой унёсак у стварэнне геапаэтычнага вобраза Беларусі, шмат у чым удакладніўшы ўяўленні польскага чытача аб прыродна-геаграфічных і культурна-гістарычных рэаліях беларускай зямлі. Дзякуючы сучасным перакладам, творы Т. Даленгі-Мастовіча і С. Пясецкага паспяхова ўвайшлі ў айчыны культурна-літаратурны кантэкст, набыўшы нават большую значнасць менавіта для беларускага чытача, бо яны не толькі істотна дапаўняюць мастацкі вобраз Заходняй Беларусі, але запаўняюць жанрава-тэматычныя прабелы ў літаратуры аб жыцці нашай краіны 20–30-х гадоў, асвятляючы жыццё беларусаў і Беларусі пад новым, нетрывіяльным ракурсам. Іх творы ўдакладняюць і ўзбагачаюць геапаэтычны вобраз Беларусі, які сукупна склаўся ў айчынай літаратуры.

ЛІТАРАТУРА

1. *Абашев, В. В.* Русская литература Урала. Проблемы геопоэтики : учеб. пособие / В. В. Абашев. – М.; Берлин : Директ-Медиа, 2014. – 140 с.
2. *Вайль, П.* Гений места / П. Вайль. – М. : КоЛибри, 2006. – 488 с.
3. *Генисаретский, О. И.* Культурная идентичность и образ региона / О. И. Генисаретский // Пространственность развития и метафизика Саратова : сб. науч. ст. – Саратов : Изд-во Саратов. гос. ун-та, 2001. – С. 106–128.
4. *Даленга-Мастовіч, Т.* Знахар : пер. з польск. / Т. Даленга-Мастовіч. – Мінск, 2016. – 292 с.
5. *Пясецкі, С.* Каханак Вялікай Мядзведзіцы : пер. з польск. / С. Пясецкі; прадм. М. Ваньковіча. – Мінск : Выдавец Віктар Хурсік, 2009. – 352 с.
6. *Радзік, Р.* Палякі – Беларусы: узаемныя стэрэатыпы ў XIX і XX ст. (да 1939 г.) / Р. Радзік // Беларускі гістарычны агляд. – 1997. – Т. 4. – Сш. 1–2 (6–7). – Снежань. – С. 35–60. Са спасылкай на: *Wiatorusini w oczach polaków. 1919 – 1939 // Literatura na świecie.* – 1991. – № 8–9. – S. 237–238.

7. *Рагойша, В.* Прысутнасць беларускай культуры ў свеце / В. Рагойша // Роднае слова. – 1996. – № 12. – С. 153–159.
8. *Dołęga-Mostowicz, T.* Profesor Wilczur [Электронны рэсурс] / Т. Dołęga-Mostowicz. – Рэжым доступу: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/profesor-wilczur.html>. – Дата доступу: 18.12.2019.

Друкавалася [у] : Бурдзялёва, І. А. Геапаэтыка Беларусі ў творчасці Т. Даленгі-Мастоўскага і С. Пясецкага / Вестн. Мин. гос. лінгвіст. ун-та. Сер. 1, Філологія. – 2020. – № 1. – С. 108–114.